

PAULO KOELJO

Đavo i gospođica Prim

Prevela s portugalskog
Jasmina Nešković

■ Laguna ■

Naslov originala

Paulo Coelho

O DEMONIO E A SRTA. PRYM

Copyright © 2000 by Paulo Coelho

This edition published by arrangements with Sant Jordi
Asociados, Barcelona, Spain.

All Rights Reserved.

<http://paulocoelhoblog.com/>

Translation copyright © ovog izdanja 2016, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*O Marija,
začela bez greha,
moli se za nas koji se u tebe uzdamo.*

I zapita ga neki knez govoreći: Učitelju blagi, šta da učinim pa da naslijedim život vječni? A Isus mu reče: Što me zoveš blagim? Niko nije blag osim jednoga Boga.

Jevanđelje po Luki, 18: 18–19

Predgovor

Prva povest o Razdoru rođena je u drevnoj Persiji: bog vremena, pošto je stvorio svet, postaje svestan harmonije koja ga okružuje, ali oseća da nedostaje nešto veoma važno – društvo sa kojim bi uživao u svojoj toj lepoti.

Tokom hiljadu godina moli se da bi dobio sina. Priča ne kaže šta preduzima, budući da je on svemoćan, jedini i najviši Gospodar. Ipak on se moli i to se završava začecem.

U istom trenutku kada zapazi da je dobio ono što je želeo bog vremena zažali što je hteo sina, svestan ravnoteže stvari koja je vrlo osetljiva. Ali suviše je kasno. Zahvaljujući usrdnim molbama, uspeva ipak da sina koga nosi u svojoj utrobi podeli nadvoje.

Legenda kaže da, kao što molitvama boga vremena beše rođeno Dobro (Ormuzd), isto tako njegovim pokajanjem se rodi Zlo (Ahriman) – braća blizanci.

Prezauzet, bog udesi da Ormuzd prvi izađe iz njegove utrobe, da bi gospodario svojim bratom i da bi sprečio Ahrimana da napravi štetu u svetu. Ipak, kako je Zlo

lukavo i vešto, ono uspeva da odgurne Ormuzda u toku porođaja i prvo ugleda svetlost zvezda.

Razljućen, bog vremena odluči da Ormuzdu obezbedi saveznike: on stvori ljudsku rasu koja će se boriti sa njim da bi savladali Ahrimana i sprečili ga da se ne domogne svega.

U persijskoj legendi, ljudska rasa se rađa kao saveznik Dobra i, po tradiciji, završice pobedom. Jedna druga povest o Razdoru, međutim, iskrsava vekovima i vekovima kasnije, ovog puta sa suprotnom verzijom: čovek kao instrument Zla.

Mislim da većina mojih čitalaca zna o čemu govorim: jedan muškarac i jedna žena žive u rajskom vrtu, uživajući u svim slastima koje se mogu zamisliti. Jedna jedina stvar im je zabranjena – par ne može spoznati šta znače Dobro i Zlo. Svemogući Gospod kaže (*Knjiga postanja*, 2: 17): „Sa drveta poznanja dobra i zla ti nećeš jesti.“

Jednog lepog dana naiđe zmija koja ih ubedi da je ovo znanje važnije od raja i da ga moraju steći. Žena odbija, govoreći da im je Bog zapretio smrću ako to pokušaju, ali zmija je uverava da joj se ništa takvo ne može desiti, nego obrnuto: onoga dana kada im se otvore oči, biće kao bogovi koji poznaju dobro i zlo.

Ubeđena, Eva pojede zabranjeno voće i daje jedan komad Adamu. Od tog trenutka prvobitna ravnoteža raja je poremećena i par je prognan i proklet. Ali Bog je tada izgovorio jednu zagonetnu rečenicu: „Evo kako je čovek postao kao jedan od nas, da bi spoznao dobro i zlo!“

U ovom slučaju, jednako (kao i u onom sa bogom vremena koji se moli da bi dobio nešto iako je on apsolutni

gospodar), *Biblija* ne objašnjava kome se Bog obraća, ni – ako je jedini – zašto kaže „jedan od nas“.

Ma šta se desilo, već od samih početaka ljudska rasa je osuđena da se kreće u večnom Razdoru između dve suprotnosti. I mi se ponovo nalazimo ovde i sada sa istim sumnjama kao i naši preci. Ovoj knjizi je cilj da obradi ovu temu koristeći, u pojedinim momentima svoga zapleta, legende koje je ilustruju.

Sa *Đavolom i gospođicom Prim* zaključujem trilogiju *I sedmog dana...*, čiji su delovi još i *Na obali reke Pjedre sedela sam i plakala* (1995) i *Veronika je odlučila da umre* (2000). Ove tri knjige podsećaju na ono što se dešava u jednoj nedelji običnim ličnostima, iznenada suočenim sa ljubavlju, smrću i vlašću. Uvek sam verovao da se velike promene, kako u ljudskom biću tako i u društvu, odigravaju u vrlo kratkim vremenskim razmacima. Upravo u trenutku kada to najmanje očekujemo život nam predlaže neki izazov kako bi iskušavao našu hrabrost i našu volju za promenama; stoga je beskorisno da se pravimo kao da se ništa ne dešava ili da se izvlačimo govoreći da još nismo spremni.

Izazov ne čeka. Život ne gleda unatrag. Jedna nedelja je deo vremena više nego dovoljan da bismo spoznali da li da prihvatimo svoju sudbinu ili ne.

Buenos Ajres, avgust 2000.

ĐAVO I GOSPOĐICA PRIM

1

V eć skoro petnaest godina stara Berta je po vasceli dan sedela ispred svojih vrata. Žitelji Viskosa znali su da se osobe u poodmaklim godinama obično tako i ponašaju: sanjare o prošlosti i mladosti, posmatraju svet kome više ne pripadaju i traže neku temu za razgovor sa susedima.

Berta je, međutim, imala razloga za takvo ponašanje. I njenom je čekanju toga jutra došao kraj, kad je ugledala stranca kako se penje uz strmu padinu i lagano upućuje prema jedinom hotelu u varoši. Nije izgledao onako kako ga je bezbroj puta zamišljala; nosio je pohabano odelo, sav zarastao u kosu i bradu.

Ali dolazio je u društvu svog neizbežnog pratioca: đavola.

„Moj muž je bio u pravu“, reče Berta samoj sebi. „Da ja nisam ovde, niko ga ne bi ni primetio.“

Nije umela da odredi kojih je godina, pa je zaključila, odoka, da mu je negde između četrdeset i pedeset.

„Mladić“, pomisli, po nekoj samo starcima poznatoj računici. Pokušavala je da dokuči koliko će se zadržati u varoši, ali nije mogla da pogodi; možda neće dugo, sudeći po prtljagu. Najverovatnije će samo da prenoći, pa će nastaviti dalje, u susret svojoj sudbini koju nije naslućivala, niti ju je zanimala. Pa ipak, sve te godine provedene pred kućnim pragom u iščekivanju njegovog dolaska nisu prošle uzalud, jer je barem naučila da ceni lepotu planina, da primećuje nešto što joj je ranije izmicalo – iz prostog razloga što je tu rođena, a čovek brzo ogugla na ono što svakodnevno viđa.

Stranac je ušao u hotel, kao što se moglo i pretpostaviti. Berta pomisli da bi o tom nezvanom gostu trebalo popričati sa parohom. Ali on bi olako shvatio njene sumnje i pripisao ih staračkim ćudima.

Dakle, sad je jedino preostajalo da se sačeka i vidi šta će se dogoditi. Đavolu ne treba mnogo vremena da napravi štetu – kao ni olujama, orkanima i lavinama koje uspevaju, za svega nekoliko sati, da unište stoletna stabla. Najednom joj je sinulo da to njeno saznanje o Zlu, koje je upravo stiglo u Viskos, samo po sebi ništa ne menja; đavoli neprestano dolaze i odlaze, a samo njihovo prisustvo ne mora uvek biti pogubno. Oni tumaraju svetom od pamtiveka, ponekad iz puke radoznalosti da saznaju šta se zbiva, drugi put da bi iskušavali ovu ili onu dušu, ali su po prirodi nestalni i menjaju svoje žrtve bez ikakve logike, vođeni jedino zadovoljstvom unapred dobijene bitke. Berta je smatrala da se Viskos ne odlikuje ničim zanimljivim ili posebnim što bi zaokupilo bilo čiju pažnju

duže od jednog dana – pogotovu kad je u pitanju neko tako važan i zauzet kao što je izaslanik tmine.

Pokušala je da misli usredsredi na nešto drugo, ali strančeva pojava nije joj davala mira. Nebo, do maločas obasjano suncem, poče da se zastire oblacima.

„To je normalno za ovo doba godine“, pomisli. Nema nikakve veze sa dolaskom stranca – tek slučajna podudarnost.

Tada začu grmljavinu u daljini – najpre jedan, a za njim još tri groma. S jedne strane to je značilo da dolazi kiša; s druge pak, ako je verovati starim predanjima toga kraja, ta bi se tutnjava mogla tumačiti kao glas gnevnog Boga, koji se buni što su ljudi postali ravnodušni prema njegovom prisustvu.

„Možda bi trebalo nešto da učinim. Uostalom, ono što sam odavno čekala maločas se i dogodilo.“

Nekoliko trenutaka pomno je pratila sve što se oko nje dešava; niski oblaci obrušili su se na grad, ali se više nikakav zvuk nije čuo. Kao nekadašnja dobra katolikinja, nije verovala u predanja i praznoverice, naročito ne u one iz Viskosa čiji su koreni u drevnoj keltskoj civilizaciji koja je u davna vremena naseljavala tu oblast.

„Grmljavina je samo prirodna pojava. Da Bog želi da razgovara s ljudima, ne bi se služio tako zaobilaznim sredstvima.“

I tek što je to pomislila, začu novi udar groma – ovoga puta znatno bliže. Berta ustade, pokupi hoklicu i uđe u kuću da se skloni od kiše – ali sada joj je srce već lupalo kao ludo, od nekog neobjašnjivog straha.

„Šta li bi mi valjalo činiti?“

Ponovo je poželela da se stranac što pre izgubi odatle; bila je suviše stara da bi mogla da pomogne sebi, svojoj

varoši, a kamoli Svemogućem koji bi, u slučaju potrebe, svakako zatražio pomoć od nekog mlađeg. Uostalom, sve je to puka uobrazilja; verovatno njen muž, koji nema preča posla, pokušava da izmisli nešto čime bi joj pomogao da prekrati vreme.

Ali da je videla đavola – u to više nije nimalo sumnjala. Đavola od krvi i mesa, prerušenog u skitnicu.

Hotel je istovremeno služio kao prodavnica proizvoda iz tog kraja, kafana s domaćom kuhinjom i bar gde su se stanovnici Viskosa redovno okupljali da bi razglabali o vazda istim temama – recimo, o vremenu ili o nehaju koji su mladi pokazivali prema sudbini naselja. „Devet meseci šiba te mraz, tri meseca radiš kao pas“, često su ponavljali, želeći tom uzrečicom da kažu kako su prinuđeni da za svega devedeset dana u godini obave sve poljske radove: oranje, đubrenje, setvu, žetvu, sakupljanje sena, strižu ovaca.

Svima njima je bilo jasno da se upinju iz petnih žila ne bi li opstali u jednom svetu kome je već davno odzvonilo. Pa ipak, nisu se lako mirili sa činjenicom da pripadaju poslednjem naraštaju zemljoradnika i pastira koji su te planine naseljavali vekovima. Pre ili kasnije ljude će zameniti mašine, stoka će se uzgajati daleko odatle, pomoću veštačke hrane, a ceo će kraj možda otkupiti neka velika firma, sa sedištem u inostranstvu, koja će ga pretvoriti u skijaški centar.

Slična sudbina je već zadesila pojedine obližnje varoši, ali Viskos je odolevao – jer je osećao dug prema svojoj prošlosti, prema čvrsto ukorenjenoj tradiciji svojih predaka koji su od davnina naseljavali to mesto, pokazujući svojim primerom koliko je važno boriti se do poslednjeg daha.

Stranac je na recepciji pomno proučavao prijavni list, razmišljajući kako da ga popuni. Po njegovom naglasku saznaće da je došao iz neke zemlje Južne Amerike i opredelio se za Argentinu, zato što je uživao u igri njene fudbalske reprezentacije. Kad je trebalo navesti adresu, napisao je da stanuje u Kolumbijskoj ulici, znajući da Latinoamerikanci često ukazuju jedni drugima poštovanje nadevajući važnim ulicama i mestima nazive susednih država. Za sebe je izabrao ime jednog čuvenog teroriste iz prošlog veka.

Za nepuna dva sata, svaki od dvesta osamdeset jednog stanovnika Viskosa znao je da je u njihovu varoš stigao stranac po imenu Karlos, rodom iz Argentine, koji je stanovao u uglednoj Kolumbijskoj ulici, u Buenos Ajresu. To je jedna od prednosti malih mesta: čovek ne treba da uloži ni najmanji napor da bi svi ostali saznali sve o njegovom ličnom životu.

A to je upravo i bila strančeva namera.

Popeo se u sobu i ispraznio torbu: imao je malo stvari, pribor za brijanje, rezervni par cipela, vitamine protiv nazeba, debelu svesku za beleške i jedanaest zlatnih poluga, od kojih je svaka težila dva kilograma. Iscrpljen od

---

napetosti, uspona i tereta koji je nosio, zaspao je gotovo istog trenutka, ne zaboravivši ipak da prethodno navali jednu stolicu na vrata, iako je znao da se može pouzdati u svakog od dvesta osamdeset i jednog stanovnika Viskosa.

Sutradan, posle doručka, ostavio je na prijavnici malenog hotela odeću za pranje, vratio zlatne poluge u torbu i krenuo u pravcu planine istočno od naselja. Usput nije sreo nikoga od meštana, osim jedne starice koja je sedela pred vratima svoje kuće i radoznalo ga posmatrala.

Zašao je u šumu i čekao da mu se uši priviknu na zujanje insekata, cvrkut ptica i šumor vetra u ogolelom granju; znao je da bi, na takvom usamljenom mestu, neko neopažen lako mogao da ga uhodi, pa zato skoro čitav sat nije radio ništa.

Kad se uverio da bi se eventualni posmatrač već odavno umorio i otišao ne otkrivši ništa sumnjivo u njegovom ponašanju, iskopao je rupu nedaleko od stena poređanih u obliku slova Y i tu sakrio jednu polugu. Uspeo se još malo, odsedeo tu još sat vremena, kao da je zadubljen u posmatranje prirode, a zatim, pored druge gomile stena – ovoga puta u obliku zmaja – iskopao novu rupu i u nju položio deset preostalih poluga zlata.

Prva osoba koja ga je spazila na povratku u varoš bila je devojka koja je sedela na obali jedne od mnogih privremenih reka koje su nastajale u tom kraju usled otapanja lednika s okolnih planina. Ona podiže oči s knjige koju je čitala, primeti njegovo prisustvo, pa se ponovo zadubi u

čitanje; sigurno ju je majka naučila da se nikad ne upušta u razgovor sa strancima.

Stranci, međutim, kad stignu u neki nepoznat kraj, imaju pravo da pokušaju da sklope nova poznanstva. Zato joj on priđe.

– Zdravo – reče. – Kakva vrućina za ovo doba godine. Ona potvrdno klimnu glavom.

Stranac nastavi:

– Voleo bih da dođete da vam nešto pokažem.

Ona učtivo odloži knjigu, pruži ruku i predstavi se:

– Zovem se Šantal. Uveče radim u baru hotela u kojem ste odseli, i začudila sam se što sinoć niste sišli na večeru; jer, kao što znate, hotel ne zarađuje samo na iznajmljivanju soba, već i na ostalim uslugama koje pruža gostima. Vi ste Karlos, iz Argentine, i stanujete u Kolumbijskoj ulici; svi u varoši to već znaju jer čovek koji ovamo dođe izvan lovne sezone pobuđuje opštu pažnju. Recimo, čovek od pedesetak godina, prosede kose, s pogledom koji odaje veliko životno iskustvo.

„A što se tiče vašeg poziva da mi nešto pokažete, zahvaljujem vam, ali Viskos i njegovu okolinu poznajem kao svoj dlan; možda bi bolje bilo da ja vama pokažem mesta kakva nikad niste videli, ali mora da ste veoma zauzeti.“

– Imam pedeset dve godine, ne zovem se Karlos i svi podaci koje sam naveo su lažni.

Šantal ostade bez reči. Stranac nastavi:

– Ne želim da vam pokazujem Viskos. Već nešto što vi niste nikad videli.

Čitala je ona svakojake priče o devojkama koje su dozvolile strancima da ih odvuku u šumu, a onda nestale bez traga. Na trenutak oseti strah, ali njega ubrzo zameni

slutnja pustolovine – na kraju krajeva, taj čovek se ne bi usudio da joj učini išta našao jer mu je upravo rekla da svi u varoši znaju za njega, pa čak i ako su podaci u prijavnom listu lažni.

– Ko ste vi? – upita. – Ako je ono što ste mi sad kazali istina, zar ne znate da bih mogla da vas prijavim policiji zbog lažnog predstavljanja?

– Obećavam da ću odgovoriti na sva vaša pitanja, ali najpre treba da pođete sa mnom jer hoću nešto da vam pokažem. Tu je blizu, na pet minuta hoda.

Šantal zaklopi knjigu, udahnu duboko i očita u sebi kratku molitvu, a u srcu su joj se mešali uzbuđenje i strah. Zatim ustade i pođe za strancem, ubeđena da joj predstoji još jedno razočarenje u životu – sve uvek počinje susretom punim obećanja, a onda se izjalovi u još jedan san o neostvarljivoj ljubavi.

Čovek je odvede do stena u obliku slova Y, pokaza joj sveže nasutu zemlju i zamoli je da otkrije šta je ispod nje zakopano.

– Isprljaću ruke – reče Šantal. – I haljinu.

On dohvati jednu granu, slomi je i pruži devojci da nju kopa. Njoj je sve to delovalo čudno, ali ga ipak poslušala.

Nakon pet minuta Šantal ugleda polugu, žućkastu i blatnjavu.

– Liči na zlato.

– I jeste zlato. I to moje. Molim vas, ponovo ga zatrpajte. Poslušala je. Zatim ju je poveo do druge humke. Pono je morala da kopa, a onda se zapanjila zbog količine zlata koja joj se ukazala pred očima.

– I to je zlato. I to takođe moje – objasni stranac.

Šantal je htela ponovo da zakopa poluge, ali on joj naloži da ovu rupu ne zatrpava. Seo je na stenu, pripalio cigaretu i zagledao se u daljinu.

– Zašto ste hteli to da mi pokažete?

Ćutao je.

– Ko ste vi uopšte? I šta radite ovde? Zašto ste mi to pokazali, kad znate da mogu svima da razglasim šta skrivate u ovoj planini?

– Mnogo pitanja odjednom – odgovori stranac, zureći netremice u planinu kao da ne primećuje njeno prisustvo.

– A što se tiče vaše spremnosti da sve ispričate drugima, to je upravo ono što od vas i očekujem.

– Obećali ste mi da ćete, ako pođem sa vama, odgovoriti na sva pitanja.

– Prvo i prvo, ne verujte obećanjima. Svet vrvi od njih: bogatstvo, večno spasenje, beskrajna ljubav. Neki ljudi su spremni da vam obećaju sve, a drugi, opet, lakoverno prihvataju bilo šta što im obećava bolje dane, kao što je izgleda slučaj sa vama. Oni koji olako obećavaju, a ne ispunjavaju obećanja, na kraju se suočavaju sa sopstvenom nemoći i nezadovoljstvom, a isto to sleduje i onima koji se grčevito hvataju praznih obećanja.

Daleko je zabrazio; govorio je o svom ličnom životu, o noći koja je iz korena promenila njegovu sudbinu, o lažima koje je morao da proguta jer je istina bila isuviše bolna. Bolje bi mu bilo da govori devojčinim jezikom, izrazima koje je ona u stanju da razume.

Šantal je ipak bila ubeđena da joj je sve jasno. Kao svaki muškarac srednjih godina, i ovaj je samo mislio kako da zloupotrebi mladu devojkicu. Mislio je da se za novac sve može dobiti. I, kao svi stranci, bio je uveren da

su palančanke dovoljno naivne da prihvate svaki predlog, ma koliko neverovatno zvučao, samo ako im se učini da im to pruža mogućnost da se iskobeljaju iz svoje zabiti.

Nije bio prvi, a nažalost ni poslednji koji pokušava da je zavede na tako okrutan način. Jedino je bila zbunjena količinom zlata koje joj je nudio; nikad nije ni sanjala da toliko vredi – i to joj je istovremeno i laskalo i plašilo je.

– Dovoljno sam odrasla da ne verujem u prazna obećanja – reče nastojeći da dobije u vremenu.

– A ipak nikad niste sasvim prestali da verujete u njih.

– Grešite; meni je sasvim jasno da živim u raj, čitala sam *Sveto pismo* i ne želim da ponovim grešku koju je učinila Eva samo zato što nije umela da ceni ono što ima.

Naravno, to nije odgovaralo istini i ona se već zabrinula da će stranac izgubiti strpljenje i odustati. Ona mu je sama postavila klopku iznudevši „slučajni“ susret; namerno se zatekla na mestu kuda je morao da prođe na povratku iz šume jer je bila željna razgovora, a možda i obećanja nekog novog sna o ljubavi i putovanju bez povratka, daleko od zavičajne doline. I posle tolikih razočarenja, još je verovala da će sresti čoveka svog života. U početku je propuštala prilike ubeđena da se onaj pravi još nije pojavio, ali je ubrzo shvatila da vreme isuviše brzo prolazi i spremala se da napusti Viskos sa prvim muškarcem koji bude izrazio želju da je odvede, pa čak i ako prema njemu ne bude ništa osećala. Sigurno bi naučila da ga voli jer je i ljubav pitanje vremena.

– To upravo i želim da saznam: da li živimo u raj ili u paklu – reče stranac, prekinuvši je u razmišljanju.

Baš dobro, izgleda da je progutao udicu.

– U raju. Ali čak i život na savršenom mestu vremenom postane dosadan.

Ta rečenica je zapravo bila izazov, a njeno pravo značenje je bilo: slobodna sam, stojim na raspolaganju. Sledeće čovekovo pitanje bi trebalo da glasi: kao, na primer, vama?

– Kao, na primer, vama? – zaista je upitao stranac.

– Ne znam ni sama. Ponekad se tako osećam, ali onda pomislim da je ovde moja sudbina i da ne bih umela da živim daleko od Viskosa.

Sledeći potez – izigravati ravnodušnost.

– Pa dobro, kad već ne želite ništa da mi kažete o zlatu koje ste mi pokazali, zahvaljujem vam na šetnji. A sad bih se radije vratila svojoj reci i svojoj knjizi.

– Sačekajte!

Dakle, podvala je uspela.

– Naravno da ću vam objasniti čemu sve ovo zlato jer zašto bih vas inače dovodio ovamo?

Seks, novac, moć, obećanja. Ali Šantal načini izraz lica kao da očekuje iznenadno otkrovenje. Muškarce obuzima čudno zadovoljstvo kada se osete superiornim, a ne znaju da se najveći deo vremena ponašaju na potpuno predvidljiv način.

– Verujem da ste vi čovek s bogatim životnim iskustvom i da bih od vas mogla štošta da naučim.

Tako treba – lagano stezati obruč, malo laskati protivniku, da se ne prepadne – to je jedno od zlatnih pravila.

– Međutim, ne valja vam to što umesto prostog odgovora na prosto pitanje držite duge propovedi o obećanjima ili delite savete o tome kako se u životu treba ponašati. Rado ću da ostanem samo ako mi odgovorite na pitanja

koja sam vam još na početku postavila: ko ste vi? I šta ovde tražite?

Stranac odvoji pogled od planina i zagleda se u devojkju. Godinama je radio s najrazličitijim ljudima i znao je – gotovo sasvim pouzdano – šta ona misli. Sigurno veruje da joj je pokazao zlato kako bi je zadivio svojim bogatstvom, kao što i ona pokušava njega da zadivi razmećući se svojom mladošću i ravnodušnošću.

– Ko sam ja? Hajde da pretpostavimo da sam čovek koji već duže vreme traga za određenom istinom; pronašao sam je u teoriji, ali je u praksi nikad nisam potvrdio.

– Za kakvom istinom?

– O ljudskoj prirodi. Uverio sam se da čovek na kraju uvek podleagne iskušenju. Nema tog stvorenja na kugli zemaljskoj koje ne bi, pod određenim uslovima, bilo kadro da učini zlo.

– Ja mislim...

– Uopšte nije važno šta vi mislite, ili šta ja mislim, ili u šta bismo želeli da verujemo. Važno je utvrditi da li je moja teorija tačna. Hoćete da znate ko sam ja? Ja sam fabrikant, veoma bogat i cenjen, upravljao sam hiljadama radnika, bio sam surov kad je trebalo i dobar kad sam to smatrao za potrebno. Prošao sam kroz sito i rešeto, prelazio sve granice u potrazi za uživanjem i saznanjem. Upoznao sam raj kad sam mislio da sam se zaglibio u paklu monotonije i porodice, a i pakao, onda kad sam mogao da uživam u raju potpune slobode. Eto ko sam ja: neko ko je čitavog života bio i rđav i dobar, neko ko

možda predstavlja rešenje pitanja o suštini ljudskog bića. Zato sam ovde. I znam šta ćete me sada upitati.

Šantal oseti da gubi tlo pod nogama; morala je što pre da povrati izgublenu prednost.

– Mislite da ću vas opet zapitkivati o zlatu. Ali mene više zanima zbog čega jedan bogat i uspešan fabrikant dolazi čak u Viskos da traži odgovor koji može pronaći u knjigama, na univerzitetima, ili ga jednostavno dobiti od nekog čuvenog filozofa.

Stranac je bio zadovoljan devojčinom oštroumnošću. Nema sumnje, izabrao je pravu osobu – kao i uvek.

– Došao sam u Viskos jer je to deo mog plana. Naime, jednom davno gledao sam pozorišni komad pisca po imenu Direnmat, koji vam je sigurno poznat...

Ta opaska je bila puka provokacija; naravno da devojka nije pojma imala ko je Direnmat, iako je izrazom lica nastojala da ga ubedi kako zna o kome je reč.

– Nastavite – reče Šantal, glumeći ravnodušnost.

– Drago mi je što znate o kome govorim, ali mi samo dozvolite da vas podsetim na predstavu – pažljivo je odmeravao reči, pazeći da ne deluje cinično, ali da ona ipak shvati da ju je uhvatio u laži. – Reč je o ženi koja se, stekavši bogatstvo, vraća u rodni grad samo da bi ponizila i upropastila muškarca koji ju je odbio u mladosti. Čitav njen život, brak i poslovni uspeh bili su rukovođeni samo jednom jedinom željom: da se osveti za osujećenu ljubav. Tada je i meni palo na um da izvedem svoj eksperiment: da odem u neko malo, zabačeno mesto na svetu, gde ljudi žive u veselju, miru i ljubavi prema bližnjima, i da ispitam hoću li uspeti da ih navedem da prekrše neku od Deset Božjih zapovesti.

Šantal skrenu pogled i zagleda se u planine. Znala je da je stranac prozreo da nikad nije čula za tog njegovog pisca, a sad se plašila da je ne preslišava o Deset Božjih zapovesti. Nikad nije bila naročito pobožna, pa ne bi ume-la da mu odgovori.

– U ovom mestu su svi čestiti, počev od vas – nastavi stranac. – Pokazao sam vam zlatnu polugu koja vam pruža šansu da odete odavde, da obiđete svet, da ostvarite ono o čemu sanjaju sve devojke u malim zabačenim mestima. Poluga će ostati tamo gde je sada; vi znate da pripada meni, ali, ako hoćete, mogli biste da je ukradete i tako prekršite zapovest koja glasi: „Ne ukradi!“

Devojka je opet netremice gledala u stranca.

– A preostalih deset poluga? Kad bi ih se meštani Viskosa dokopali mogli bi lagodno provesti ostatak života, ne radeći više ništa – nastavi on. – Nisam tražio da ih ponovo zakopate jer ću ih preneti na drugo, samo meni poznato mesto. Hoću da sad, kad se vratite u varoš, ispričate da ste ih videli i da sam spreman sve da ih ustupim vašim sugrađanima, pod uslovom da učine nešto o čemu nikad nisu ni sanjali.

– Kao na primer?

– Nije reč o primeru, već o nečemu vrlo određenom: hoću da prekrše zapovest: „Ne ubij!“

– Šta?

Pitanje je više ličilo na krik.

– To što ste čuli. Hoću da počine zločin.

Stranac je primetio da se devojka sva ukočila i da bi svakog časa mogla da pobegne ne saslušavši priču do kraja. Morao je što pre da kaže sve što je naumio.

– Odredio sam rok od nedelju dana. Ako za to vreme neko u mestu bude ubijen – može to da bude beskorisni starac, neizlečivi bolesnik ili neki ludak koji je ionako svima na teretu, svejedno ko će biti žrtva, zlato će pripasti meštanima, a ja ću zaključiti da su svi ljudi zli. Ako vi ukradete onu polugu a varoš odoli iskušenju, ili obratno, zaključiću da ima i dobrih i zlih. Taj zaključak bi, međutim, bio zabrinjavajući jer bi značio da nam predstoji duhovna borba u kojoj može da pobeđi bilo jedna bilo druga strana. Da li vi verujete u Boga, u duhovni svet, u bitke između anđela i đavola?

Devojka je ćutala i on shvati da je pitanje postavio u pogrešnom trenutku, izlažući se opasnosti da mu ona okrene leđa i ne dozvoli mu da završi misao. Bolje bi mu bilo da se okane ironije i da govori otvoreno.

– I na kraju, ako ja odem odavde sa svih jedanaest poluga u svojoj torbi, to će značiti da je sve u šta sam verovao bilo puka izmišljotina. Umreću sa saznanjem koje mi nimalo ne ide u prilog, jer bi mi život bio neuporedivo lakši ako bi se ispostavilo da sam u pravu, odnosno da je ceo svet zao.

„To, naravno, ne bi ublažilo moju patnju, ali bi mi pomoglo da je lakše podnosim ako znam da i svi drugi ljudi pate. Naprotiv, ako su samo pojedinci osuđeni da doživljavaju velike nesreće, onda nas je Svevišnji ozbiljno obmanuo.“

Devojčine oči se ispuniše suzama, ali ipak je smogla snage da sačuva kontrolu nad sobom.

– Zašto to radite? I zašto baš s mojim mestom?

– Ne zanimajte me ni vi ni vaše mesto, zanima me jedino moj slučaj. Sudbina jednog čoveka ujedno je i sudbina svih ljudi. Hoću da saznam da li smo dobri ili zli. Ako smo

---

dobri, onda je Bog pravedan i oprostiće mi što sam činio zlo onima koji su meni hteli da naude, oprostiće mi moje pogrešne odluke u odsudnim trenucima, i ovaj predlog koji sam vam izneo, jer upravo me je On odbacio od Sebe i gurnuo u tamu.

„Ako smo pak zli, to znači da je sve dopušteno. Onda nijedna moja odluka nije bila pogrešna, i ma šta činili u životu, nećemo ništa promeniti jer oproštaj i iskupljenje nimalo ne zavise od čovekovih misli i dela.“

I pre no što je devojka stigla da pobegne, on dodade:

– Vi možda nećete pristati na saradnju. Ali u tom slučaju ja ću svima razglasiti da sam vam pružio priliku da im pomognete, a da ste vi to odbili, pa ću im isti predlog ponoviti. Ako zaista odluče da nekoga ubiju, vrlo je verovatno da ćete vi biti žrtva.

Žitelji Viskosa brzo su se navikli na strančev dnevni ritam: ustajao bi rano, popio jaku kafu i odlazio u planine, uprkos kiši koja je neprestano lila od drugog dana njegovog boravka u varoši, i koja je ponekad prelazila u susnežicu. Nikada nije ručavao. U hotel se obično vraćao tek u rano popodne, a onda bi se zaključao u svojoj sobi i, kako su svi pretpostavljali, spavao.

Predveče bi ponovo izlazio u šetnju, ovoga puta po okolini. Uvek bi prvi dolazio u restoran, naručivao najukusnija jela, birao najbolja, ali ne obavezno i najskuplja vina, i nikad se nije varao u računu. Posle večere popužio bi jednu cigaretu, a zatim odmah odlazio u bar jer se već zbližio s ljudima koji su tamo navraćali.

Voleo je da sluša varoške priče o naraštajima stanovnika Viskosa (govorilo se da je u prošlosti tu postojalo jedno mnogo veće naselje, o čemu su svedočili ostaci građevina iza poslednjih kuća u tri postojeće ulice), o narodnim običajima i verovanjima, pa čak i o novim dostignućima

u poljoprivredi i stočarstvu. A kad bi on došao na red da kaže nešto o sebi, priče su mu bile zbrkane i protivrečne – ponekad bi rekao da je bio mornar, drugi put bi pominjao velike fabrike oružja kojima je upravljao, a jedno vreme je, navodno, bio napustio sve i povukao se u manastir u potrazi za Bogom.

Po izlasku iz kafane ljudi su raspravljali o tome da li govori istinu ili ih laže. Gradonačelnik je smatrao da se čovek u životu može baviti različitim stvarima, iako su meštani Viskosa od detinjstva znali kakva ih sudbina čeka; paroh je zastupao drugačije mišljenje, gledajući u pridošlici čoveka izgubljenog, zbunjenog, koji je došao u njihovu varoš da pronađe sebe.

Jedino su svi sa izvesnošću znali da će se stranac zadržati u njihovom mestu svega sedam dana; vlasnica hotela je ispričala da ga je čula kad je zvao aerodrom u glavnom gradu da potvrdi svoju kartu – začudo, za Afriku, a ne za Južnu Ameriku. Čim je završio razgovor, izvadio je iz džepa svežanj novčanica da plati unapred čitav boravak, uključujući i hranu, uprkos njenim uveravanjima da to nije potrebno jer ima poverenja u njega. Kako je stranac i dalje navaljivao, žena mu je predložila da plati kreditnom karticom, kao što gosti obično rade; tako će sačuvati gotovinu za neku nepredviđenu okolnost koja može da iskrse na putu. Htela je čak da doda: „Možda u Africi ne primaju kreditne kartice“, ali bilo bi nepristojno da pokaže da je slušala njegov razgovor, ili da potcenjuje ceo jedan kontinent.

Stranac joj je zahvalio na brizi, ali je učtivo odbio.

Sledeće tri večeri plaćao je – takođe u gotovom – po jednu turu pića za sve goste. Tako nešto se u Viskosu još

nikad nije desilo, pa su meštani brzo i lako zaboravili neuverljive priče i počeli u pridošlici da gledaju čoveka široke ruke, bez predrasuda, koji njih, provincijalce, ne smatra ništa manje vrednima od ljudi iz velikih gradova.

Sada su promenili i predmet razgovora: kad bi se bar zatvorio, neki zakasneli gosti davali su gradonačelniku za pravo, ističući da je stranac čovek iskusan i kadar da ceni vrednost pravog prijateljstva; drugi su verovali parohu, kao odličnom poznavacu ljudske duše, da je u pitanju usamljenik koji traga za novim prijateljstvima ili novim smislom života. U svakom slučaju, bilo im je prijatno u njegovom društvu i svi su bili ubeđeni da će im nedostajati kad bude otišao – sledećeg ponedeljka.

Povrh svega, bio je i veoma uglađen, što su svi zaključili po jednoj važnoj pojedinosti: putnici, naročito oni koji su dolazili sami, obično su uvek obletali oko Šantal Prim, devojke koja je služila u baru – verovatno očekujući neku prolaznu avanturu ili ko zna šta drugo. Ovaj gost, međutim, obraćao joj se jedino kad je naručivao piće, i nije s njom razmenjivao zavodničke ili požudne poglede.